

SEVER DUMITRAȘCU, *Dacia Apuseană*, Ed. Cogito, Oradea, 1993, 209 p. (cu 43 fig.)

Apărută la Editura Cogito, lucrarea *Dacia Apuseană*, – sub semnătura lui Sever Dumitrașcu, – tratează romanizarea lumii dacice din afara hotarelor Daciei romane. Deși a fost scrisă acum 25 de ani, ea nu a fost publicată din diferite motive, printre acestea numărându-se și cererea lui H. Daicoviciu făcută autorului de a nu aduce la cunoștința istoricilor – de atunci – opiniile științifice referitoare la problema romanizării dacilor liberi. Așa cum declară și autorul, lucrarea se ocupă, de fapt, de trei mari teme ale istoriei naționale și europene: "a/ arheologia și istoria dacilor din nord-vest în vremea Daciei preromane; b/ arheologia și istoria dacilor liberi, a dacilor din vremea stăpânirii romane în Dacia, Moesia, Pannonia și romanizarea lor; c/ arheologia și istoria dacoromână, deci a românilor în epoca post-romană și de formare a poporului român și a limbii sale românești în epoca romană târzie și în epoca veche românească", cu o atenție deosebită acordată teritoriului Crișanilor.

Lucrarea este structurată în 11 capitole și se ocupă în mod special de istoria dacilor liberi din vestul și nord-vestul României, adică Crișana și Maramureșul în vremea Daciei romane de la Traian la Aurelian, autorul comparând descoperirile arheologice și numismatice cu știrile literare destul de "zgărcite" în date. Este semnificativ faptul că, autorul pune în aplicare o metodă de cercetare exhaustivă, aceea de adunare a datelor istorico-arheologice, numismatice, eventual izvoarele literare și epigrafice – cu privire la Crișana și Maramureș în vremea Daciei romane.

În altă ordine de idei, autorul analizează comparativ situația Crișanei și Maramureșului – teritorii locuite, conform părerii aceluiași autor, de daci liberi –, cu alte zone din Europa unde au fost identificate urme de cultura materială dacică, cum ar fi Slovacia și Ungaria. De asemenea este pusă în discuție și evoluția structurii etnice a acestor zone în condițiile în care în secolele II-III d.Chr. aici se stabilesc printre daci și alte neamuri, cum ar fi cele germanice – quazi, vandali, buri -, sau de sorginte iraniană – sarmații iazigi.

Este analizată în mod deosebit problema importurilor de origine romană în teritoriul dacilor liberi din vestul și nord-vestul Daciei romane (p. 124-135) sau cea a importurilor din lumea barbară, germană și negermană din nord, nord-vest și nord-est. Un capitol separat este dedicat dacilor liberi din vestul și

nord-vestul Daciei romane (p. 86-124), iar într-un capitol special sunt prezentate repertoriul descoperirilor din secolele III-IV și IV d.Chr. din vestul și nord-vestul României (p. 140-150) și atribuirii lor din punct de vedere etnic. Sunt analizate în acest sens urme de cultură materială cum ar fi: monede, ceramica, sticla, fibule, catarama sau arme din care se caută a se identifica în această zonă o populație dacică încadrată în provincia imperială creată de Traian la nord de Dunăre.

Comparând izvoarele literare antice cu cercetările efectuate pe teren, autorul consideră, că teritoriul locuit de dacii liberi era inițial mai mare, el întinzându-se spre vest și nord-vest la Dunărea Mijlocie și Slovacia muntoasă și colțul nord-estic al Pannoniei. Dar în acest teritoriu pătrund la sfârșitul secolului I î.Chr. și a doua jumătate a secolului I d.Chr. quazii germanici din Slovacia de vest și sarmații iazigi dintre Dunăre și Tisa, unde locuiau comunități de daci alături de elemente celtice și illyro-pannonice.

După cucerirea Daciei și stabilirea hotarului la nord de Someș se va contura – conform părerii aceluiași autor – și teritoriul dacilor liberi: Crișana, Maramureș, estul Slovaciei, nord-estul Ungariei, vestul Ucrainei. Concluziile autorului susținute de o argumentație științifică solidă menționează faptul că: dacii persista, după 106 d.Chr., atât sub romani cât și sub o dominație alogenă (sarmați, quazi); în secolele III-IV d.Chr. se observă o renaștere a fondului vechi dacic, la care se adăugau elemente dacice noi, fenomen ce se petrece mai ales după 271/275, când are loc o "reunificare" nesilită, populară, a lumii dacice și dacoromane cu un substrat vechi și întărirea continuă a romanității, ca și a paleocreștinării, impulsionate și de romanitatea de la Dunărea de Jos".

Toată această problemă a situației dacilor liberi din vestul României este bine analizată și susținută cu descoperiri arheologice, completate pe parcursul lucrării cu informații provenite de la autorii antici. Lucrarea mai cuprinde și 43 de planșe în care sunt înfățișate elemente de cultură materială dacică, incluse într-o listă specială a ilustrațiilor. Așadar, o lucrare ce oferă numeroase sugestii, asupra cărora se poate medita cu interes.

TIBERIUS PĂRPĂUȚĂ